

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ปรัชญาการณและคามสำคัญของปัญหา

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นนโยบายและการปฏิบัติที่มีอยู่ในการบริหารของทุก
รัฐบาล การพัฒนานี้อาจจะกำหนดในช่วงระยะเวลาสั้นหรือยาวก็ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาด
แรงงานและความพร้อมของกำลังคนด้วย แต่โดยทั่วไปการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นขั้นตอนของ
การส่งเสริมให้มีความเจริญขึ้น เพื่อให้กำลังแรงงานเป็นผู้ผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงนั่นเอง การพัฒนา
จะต้องเริ่มพิจารณาการเตรียมบุคคล ตั้งแต่การให้การวิจัยระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา
อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา การฝึกอาชีพก่อนเข้าทำงาน การฝึกอาชีพหรือการฝึกเพิ่มเติม ตลอดจน
การวิจัยระดับฝีมือ เมื่อพัฒนามนุษย์ให้มีทักษะความรู้แล้ว การใช้ประโยชน์จากกำลังคนเหล่านี้ก็
โดยการพัฒนาโอกาสการมีงานทำ การส่งเสริมการลงทุนควบคู่กันไปด้วย ในบางครั้งการพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์ แม้ว่าได้ทำในขั้นฝึกเตรียมไว้พร้อมแล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
เนื่องจากไม่มีโอกาสได้งานทำ เพราะสืบเนื่องจากการมีงานทำอยู่กับสภาพความเจริญทางเศรษฐกิจ
ซึ่งหากความเจริญมีมาก โอกาสที่คนจะมีงานทำย่อมมีมากขึ้นถึงกระนั้นก็ตามในบางครั้งตำแหน่ง
งานว่างมีอยู่ แต่อาจอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งผู้ประสงค์ทำงานไม่ทราบหรือไกลจากความเจริญจนเกินไป
บ่อยครั้งตำแหน่งงานมีอยู่แต่ต้องการผู้ซึ่งมีประสบการณ์มานานทำให้แรงงานใหม่ต้องรอคอย
เป็นคั้ง (นิคม จันทรวีฑูร, 2524: 110)

ปัญหาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัญหาหลักทางเศรษฐกิจและสังคม ทรัพยากรมนุษย์ ก็คือ
คน การที่มีคนคั้งนั้น ไม่ใช่เพียงการมีคนที่มีศีลธรรมแค่อู่เฉย ๆ โดยมีได้ทำงานเลี้ยงชีพ สังคมไทย
เป็นสังคมที่จะผลิตและต้องผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ การผลิตในที่นี้ หมายถึงการผลิตเศรษฐกิจ
และบริการทุกชนิดเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีใช้แนวความคิดใหม่ ได้มีการพูดถึงกันมานานแล้ว แต่เพิ่ง
มาได้รับความสนใจอย่างจริงจังกว้างขวางขึ้นในระยะปัจจุบันนี้ กล่าวคือในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 และฉบับที่ 4 ให้ความสำคัญของการลดประชากรและพัฒนาคนเพียง
เล็กน้อย แต่ในแผนพัฒนาฉบับที่ 5 โดยเฉพาะฉบับที่ 6 ให้ความสำคัญในการพัฒนากำลังคนและ
แรงงาน เป็นกระบวนการเดียวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ นอกจากนี้เหตุผลที่สำคัญ 2 ประการคือ
(จีระ หงส์ดารมภ์, 2537 : 6-8)

ประการแรก ประเทศในกลุ่มอาเซียนกำลังคิดค้นหากลยุทธ์ใหม่ที่เหมาะสมและสามารถสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจโลก กลยุทธ์การพัฒนาในอดีตมุ่งเน้น ทางด้านการสะสมทุน การสนับสนุนการส่งออก ซึ่งการส่งออกสินค้าหลักไม่ได้ก่อให้เกิดความมั่งคั่งกับประเทศในระยะยาว

ประการที่สอง ไม่ได้มองการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในแง่มุมแคบ ๆ หรือแยกเป็นเอกเทศจากกลยุทธ์ในการพัฒนา เช่น ในด้านการฝึกอบรมและการวิจัยอีกต่อไป แต่ได้นับเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของกลยุทธ์ในการพัฒนาประเทศ ซึ่งถ้าได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างจริงจัง จะก่อให้เกิดผลดีหลายประการ เช่น การเพิ่มผลิตภาพของแรงงาน การรักษาความได้เปรียบทางการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการแข่งขันในตลาดต่างประเทศ และการปรับปรุงสภาวะทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมให้ดีขึ้น

ภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจโลก ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการผลิตและการบริโภค ทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งจำเป็นและเหมาะสมกับยุคสมัยดังที่ เอลมานจารี (Elmandjar, M.) สมาชิกคนหนึ่งของ Club of Rome ได้กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมจากความเจริญรุ่งเรืองบนรากฐานของ วัสดุดิบ เงินทุน และการผลิตจะอยู่บนรากฐานของทรัพยากรมนุษย์ และความรู้ความชำนาญจะมีผลกระทบต่อทุกสิ่งทุกอย่างด้วยความเข้มข้นเท่าเทียมกัน เนื่องจากภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจโลก ประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มอาเซียนจึงให้ความสนใจกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และร่วมกันพัฒนานโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง โดยได้รับความร่วมมือจากกลุ่มประเทศแปซิฟิกและประชาคมยุโรป

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สภาวะเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนโครงสร้างเศรษฐกิจและเทคโนโลยีได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์จึงต้องมีการพัฒนาและสร้างคุณภาพเพื่อให้สอดคล้องและดำเนินควบคู่กันตลอดไป ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ดังเช่น ชัลท์ซ (T.W. Schubz) กล่าวว่า การขยายตัวของเศรษฐกิจจะขึ้นอยู่กับทักษะของแรงงาน โดยที่ทักษะของแรงงานจะมีความสัมพันธ์กับรายได้ประชาชาติคือ กลุ่มที่มีทักษะความชำนาญจะทำให้รายได้ประชาชาติเพิ่มมากขึ้นมากกว่ากลุ่มที่ไม่มี ความชำนาญ และเดนิสัน (Edward F. Denison) ได้ศึกษาพบว่าในสหรัฐอเมริกา และประเทศในยุโรปได้มีการยกระดับการวิจัยของแรงงานในสาขาอาชีพต่าง ๆ ซึ่งการเพิ่มขึ้นในคุณภาพของแรงงานเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเพิ่มรายได้ประชาชาติ

แรงงานหรือการใช้กำลังคนจำเป็นสิ่งที่ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมซึ่งด้วยเหตุสำคัญพื้นฐาน คือ (นิคม จันทรวิฑูร, 2524 : 111-112)

ประการแรก แรงงานหรือคนงานเป็นปัจจัยในการผลิต การผลิตจะได้ปริมาณสูง มีคุณภาพดีก็คือง่ายแรงงานที่อานามัยดี มีจิตใจดี มีความรู้และมีฝีมือคล่องจนมีความรับผิดชอบต่องาน

ประการที่สอง แรงงานหรือกำลังคนเป็นมนุษย์ปุถุชนและเป็นสมาชิกของสังคมเช่นเดียวกับประชากรอื่น ๆ เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการผลิตและในการพัฒนาประเทศ คือ เป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคของประเทศ หากกำลังแรงงานเหล่านี้ มีรายได้พอสมควรก็จะทำให้เกิดพลังซื้อสามารถที่จะผลักดันการขยายตัวของธุรกิจและอุตสาหกรรม

ประการที่สาม สืบเนื่องจากกำลังคนดังกล่าวเป็นการที่มาแห่งผลผลิตของประเทศ คนเหล่านี้จึงมีความสนใจต่อกระบวนการผลิตและกระบวนการเมือง ฉะนั้นความรู้สึกนึกคิดทัศนคติต่อความเป็นไปของบ้านเมือง และค่านิยมต่อสังคมของเขาจึงมีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศอยู่มาก หากตราดกำลังแรงงานเหล่านี้ยังมึนงงงำ มีรายได้พอสมควร บทบาทในการพัฒนาประเทศก็ยังคงมีอยู่

ภูมิหลังก่อนเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2540 ในช่วงทศวรรษที่รุ่งเรืองก่อนเกิดการถดถอยทางเศรษฐกิจ ประเทศไทยมีความเจริญสูงมาก ผลผลิตมวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product - GDP.) เพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 8-10 ต่อปี ตลอดทศวรรษที่ผ่านมา และรายได้ต่อคนเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา โครงสร้างทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปมากในช่วงดังกล่าว ในปี พ.ศ.2538 รายได้จากภาคเกษตรกรรมมีเพียงร้อยละ 11 ของ GDP. ขณะที่สัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 38 และร้อยละ 51 ตามลำดับ ปัจจุบันอุตสาหกรรมการผลิตเพียงอย่างเดียวมีอัตราส่วนสูงถึงร้อยละ 32 ของ GDP. ตัวชี้วัดอื่น ๆ ของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ได้แก่รูปแบบการเจริญเติบโตของภาคส่งออกและองค์ประกอบ การส่งออกเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วและการส่งออกของอุตสาหกรรมการผลิตมีค่าถึงร้อยละ 80 ของการส่งออกทั้งหมด นับได้ว่าประเทศไทยเข้าร่วมกลุ่มกับประเทศอุตสาหกรรมใหม่แล้ว (เอกสารประกอบการสัมมนาไตรภาคีระดับประเทศขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ, 2540: 2)

ฐานะความเป็นอยู่ของประชากรได้รับการส่งเสริมให้ดีขึ้นอย่างสม่ำเสมอควบคู่ไปกับการพัฒนาเหล่านี้ ผลผลิตมวลรวมประชาชาติ (Gross National Product-GNP.) ต่อคน เพิ่มขึ้นจาก 100 เหรียญสหรัฐฯ (ประมาณ 2,500 บาท) ในปี 2504 เป็น 2,410 เหรียญสหรัฐฯ (ประมาณ 60,250 บาท) ในปี 2537 ความเจริญเติบโตที่สูงตามมาด้วยการลดลงของความยากจน โดยมีสัดส่วนของประชากรต่ำกว่าขีดความยากจนที่กำหนดไว้จากร้อยละ 32.6 ในปี 2531 เป็นร้อยละ 23.2 ในปี 2535 และร้อยละ 16.3 ในปี 2537 ความประมาณการล่าสุด อายุเฉลี่ยของประชากรสูงขึ้นถึง 69.5 ปี และอัตราการอ่านออกเขียนได้ของผู้ใหญ่เท่ากับร้อยละ 93.5 ในปี 2537 ประชากรร้อยละ 70

สามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ และประเทศไทยได้รับการจัดอันดับให้อยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนามนุษย์ลำดับกลาง หรือลำดับที่ 59 ตามดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index-HDI) ในรายงานการพัฒนามนุษย์ ประจำปี 2540 ของสหประชาชาติ (เอกสารประกอบการสัมมนา ใครภาคิระดับประเทศขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ, 2540: 2)

การเติบโตอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจสามารถกระจายการมีงานทำอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ประมาณการไว้ว่าในเดือนสิงหาคม 2538 มีกำลังแรงงาน 33 ล้านคนซึ่งในจำนวนนั้นมีงานทำ 32.6 ล้านคนว่างงาน 380,000 คน และว่างงานตามฤดูกาล 50,000 คน การเพิ่มของกำลังแรงงานคือปีที่ลดลงจากร้อยละ 3 ในตอนต้นของทศวรรษที่ 1980 (พ.ศ.2523-2537) เป็นประมาณร้อยละ 1.5 ในทศวรรษที่ 1990 (พ.ศ. 2533-ปัจจุบัน) สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการควบคุมอัตราการเพิ่มของประชากร อัตราการว่างงานแบบเปิดเผย (ซึ่งรวมถึงผู้ว่างงานและกำลังหางานทำ) ค่ำกว่าร้อยละ 1 นับตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมา ดังนั้นจึงนับได้ว่าประเทศไทยได้บรรลุถึงสภาพการมีงานทำแบบเต็มที่ ตลาดแรงงานเริ่มคั้งตัวอันเนื่องมาจากการขาดแคลนแรงงานทั้งในส่วนองงานที่ค้องใช้ความรู้ความชำนาญ และงานไร้ฝีมือ (เอกสารประกอบการสัมมนา ใครภาคิระดับประเทศขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ, 2540 : 3)

กลางปี 2539 ความเฟื่องฟูของเศรษฐกิจเริ่มชะลอตัวช้าลง และปัญหาเริ่มเพิ่มสูงขึ้นในภาคธุรกิจการเงิน ก่อนที่จะถึงเดือนกรกฎาคมปี 2540 รัฐบาลต้องปรับลดตัวเลขประมาณการการเติบโตของ GDP. สำหรับปี 2540 มาแล้ว จากร้อยละ 8 เป็นร้อยละ 6-8 อัตราการเติบโตของการส่งออกในปี 2539 เท่ากับร้อยละ -0.3 ความมาจากช่วงระยะของการเติบโตที่เป็นเลขสองหลัก การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเพิ่มขึ้น และขณะนี้เท่ากับร้อยละ 6-7 ของ GDP. ดังนั้น ในบริบทนี้ทั้งระบบการเงินและอัตราแลกเปลี่ยนจึงอยู่ได้แรงกดดันที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ผลก็คือการที่ต้องลดค่าเงินบาทในรูปแบบของการสับเปลี่ยนมาใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวในเดือนกรกฎาคม 2540 พอสิ้นเดือนตุลาคมด้วยอัตราแลกเปลี่ยนเข้าใช้จะถึง 40 บาทต่อ 1 เหรียญสหรัฐฯ ทำให้เงินตราของไทยลดค่าลงไปเกือบร้อยละ 40 ของค่าเงินก่อนเดือนกรกฎาคม อัตราเพิ่มของ GDP. สำหรับปี 2540 ถูกปรับลดลงอีกครั้ง คราวนี้ลดเหลือต่ำกว่าร้อยละ 2 บางคนกล่าวว่า การคาดการณ์ที่เป็นจริงของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในปี 2541 จะเท่ากับ 0 ประเทศไทยได้รับการช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ในเดือนกรกฎาคม และสูตรเศรษฐกิจมหภาค (Macro Economic Package) ซึ่งมุ่งเน้นการฟื้นฟูการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจไทยก็เปิดตัวในเดือนตุลาคม (เอกสารประกอบการสัมมนา ใครภาคิระดับประเทศขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ, 2540 : 4)

ขณะที่การถดถอยทางเศรษฐกิจมีผลกระทบเกือบทุกภาคธุรกิจของเศรษฐกิจไทยนั้น เห็นได้ว่าสัดส่วนของผลกระทบต่อบางภาคธุรกิจและบางภูมิภาคไม่เท่ากัน ตัวอย่างเช่น การถ่ม

ตลาดของตลาดอสังหาริมทรัพย์และการเหือดแห้งของเงินทุนภาครัฐสำหรับโครงการสาธารณูปโภคพื้นฐานจะมีผลต่อการตกงานในอุตสาหกรรมก่อสร้าง ความไม่มั่นคงของการมีงานทำและรายได้จะกระทบต่อรูปแบบการบริโภค ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผลผลิตอุตสาหกรรมในส่วนของอุตสาหกรรมผลิต เช่น ผู้ผลิตรถยนต์คาดว่าจะมีการลดลงของตลาดรถยนต์ในประเทศอย่างร้อยละร้อยละ 25 ในปี 2540 และตามมาด้วยการสูญเสียงานในการผลิตรถยนต์ นอกจากนี้ยังสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ถึงผลกระทบ ต่อเนื่องทั้งอุตสาหกรรมเบื้องต้น (เช่น ส่วนประกอบรถยนต์) และเบื้องปลาย (เช่นการขาย) ซึ่งเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการผลิตจำนวนมาก ตารางต่อไปนี้ แสดงถึงจำนวนสถานประกอบการที่เลิกกิจการและหยุดกิจการชั่วคราวของปี 2540 - พ.ศ. 2541

ตารางที่ 1.1

แสดงจำนวนสถานประกอบการที่เลิกกิจการ/หยุดกิจการชั่วคราว และจำนวนผู้ใช้แรงงานที่ถูกเลิกจ้างในปี พ.ศ.2540 ถึงกลางปี พ.ศ. 2541

จำนวนสถานประกอบการที่เลิกกิจการ/หยุดกิจการชั่วคราว		
เดือน	สถานประกอบการ (แห่ง)	ถูกจ้าง (คน)
ปี 2540		
มกราคม	556	56,614
กุมภาพันธ์	248	12,835
มีนาคม	292	15,840
เมษายน	274	16,280
พฤษภาคม	147	10,764
มิถุนายน	221	14,805
กรกฎาคม	59	8,055
สิงหาคม	61	3,647
กันยายน	54	7,463
ตุลาคม	77	12,284
พฤศจิกายน	75	3,945
ธันวาคม	43	2,313

ตารางที่ 1.1

แสดงจำนวนสถานประกอบการที่เลิกกิจการ/หยุดกิจการชั่วคราว
และจำนวนผู้ใช้แรงงานที่ถูกเลิกจ้างในปี พ.ศ.2540 ถึงกลางปี พ.ศ. 2541

รวม	2,107	164,845
ปี 2541		
มกราคม	323	34,652
กุมภาพันธ์	270	24,289
มีนาคม	293	19,796
เมษายน	45	6,596
พฤษภาคม	13	9,074
รวมปี พ.ศ.2541	944	94,407
รวมปี พ.ศ. 2540-พ.ศ.2541	3,051	259,252

ที่มา : กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (อ้างในชาย
ปดะคามินทร์, 2541: 5)

ตารางที่ 1.2

แสดงประมาณกำลังแรงงานใหม่ ปี 2539-2541

ประมาณการกำลังแรงงานใหม่ ปี 2539-2541			
	2539	2540	2541
กำลังแรงงานใหม่	488,000	467,000	489,000
ต่ำกว่าประถมศึกษา	38,000	39,000	47,000
สำเร็จ ป.6	106,000	55,000	52,000
สำเร็จมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)	117,000	114,000	108,000
สำเร็จมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)	33,000	43,000	65,000
สำเร็จอาชีวศึกษา (ปวช.)	32,000	36,000	39,000
สำเร็จอนุปริญญา	85,000	98,000	105,000
สำเร็จมหาวิทยาลัย	77,000	87,000	93,000
รวม	976,000	939,000	978,000

ที่มา: ประมาณการโดยกองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (อ้างในชาย ปละคามินทร์, 2541: 5)

จากการขอความช่วยเหลือจากองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ของรัฐบาลไทย เมื่อเดือนสิงหาคม 2540 ในการดำเนินการหาผลซึ่งเกิดจากปัญหาทางเศรษฐกิจในระยะที่ผ่านมา วัตถุประสงค์หลักของข้อเสนอโครงการของ ILO สำหรับประเทศไทยคือเพื่อหิบบกประเด็นหลัก ๆ ด้านแรงงานและสังคมที่เกี่ยวข้องกับการชะลอตัวทางเศรษฐกิจการพึ่งพิงหลายของความสามารถของการแข่งขันด้านอุตสาหกรรม และความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ที่ขยายวงมากขึ้น การพัฒนาเหล่านี้เน้นถึงความจำเป็นสำหรับ (เอกสารประกอบการสัมมนาไตรภาคีระดับประเทศ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ, 2540 : 9-10)

1. การส่งเสริมการมีงานทำและการจัดการโยกย้ายแหล่งงาน
2. ส่งเสริมการพัฒนาฝีมือ และการสร้างระบบการฝึกอบรมที่ตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรม
3. แนวทางใหม่ด้านการแรงงานสัมพันธ์ทั้งในรูปแบบทวิภาคีและไตรภาคี
4. ส่งเสริมการประกันสังคมให้ทั่วถึง

5. ทำให้กระบวนการด้านความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยในการทำงานมี
ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบันสอดคล้องกับการพึ่งพิงหลายของความสามารถในการแข่งขัน
ด้านอุตสาหกรรมของไทยที่เป็นมานานแล้วพอดี โดยเฉพาะเกิดความกังวลในเรื่องของการแข่งขัน
จากประเทศกำลังพัฒนาทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ในภูมิภาค ซึ่งมีค่าจ้างแรงงานต่ำกว่าจะทำหลายความ
สามารถในการแข่งขันของไทยในงานผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเบาที่ใช้แรงงานจำนวนมาก ซึ่งเป็น
พื้นฐานของความเจริญเติบโตที่ผ่านมา ขณะนี้ประเทศไทยต้องเปลี่ยนมาใช้เทคโนโลยีอุตสาหกรรม
กรรมระดับกลางและระดับสูง เพื่อพัฒนาชื่อเสียงของตนเองในตลาดโลกว่าการลงทุนใน
ทรัพยากรมนุษย์อย่างไม่เหมาะสมเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากร
มนุษย์ในประเทศไทยจึงกลายเป็นปัญหาในความพยายามที่จะเปลี่ยนเศรษฐกิจไปสู่การพึ่งพา
เทคโนโลยีและความรู้ความชำนาญที่สูงกว่า ขณะเดียวกันก็มีการขาดแคลนแรงงานฝีมือที่จำเป็น
ต่อการปรับโครงสร้างทางอุตสาหกรรม และการให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้า
ช่วยอย่างรุนแรง โดยเห็นได้จากการศึกษาที่ประเทศไทยมีผู้จบการวิจัยระดับปริญญาตรี สาขาวิศวกรรม
ศาสตร์ประมาณ 12,000 คน และสาขาวิทยาศาสตร์ประมาณ 6,000 คนต่อปี ขณะที่ความต้องการมี
ถึง 17,000 คน และ 10,000 คนตามลำดับ แม้แต่ในขณะที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับต่ำ
(ชงอุท ุทธวงศ์, 2540: 10)

ระบบการวิจัยและฝึกอบรมในประเทศไทยไม่สามารถก้าวควบคู่ไปกับความต้องการที่
เปลี่ยนแปลงไปของเศรษฐกิจ ผลก็คือเกิดช่องว่างระหว่างความต้องการของอุตสาหกรรมกับผู้ที่จบ
การวิจัยจากสถาบันการวิจัยและฝึกอบรม กำลังแรงงานกลุ่มใหญ่ (ประมาณร้อยละ 80) ไม่ได้รับ
การฝึกอบรมสายอาชีพและระดับการวิจัยก็เพียงจบประถมศึกษาหรือต่ำกว่า การขาดความสัมพันธ์
ระหว่างอุปสงค์กับอุปทานด้านฝีมือแรงงาน เกิดจากการวิจัยและฝึกอบรมทั้งด้านวิชาการและ วิชา
ชีพที่มีอยู่มีประสิทธิภาพต่ำ การขาดข้อมูลข่าวสาร การที่ผู้จบการวิจัยประสงค์จะทำงานแต่ใน
สำนักงาน การขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และการขาดการวางแผนล่วงหน้า
จะด้วยเหตุผลใดก็ตาม จุดสำคัญก็คือจำเป็นต้องปฏิรูปการวิจัยขั้นพื้นฐานขยายการวิจัยระดับมัธยม
ศึกษา รวมทั้งปรับปรุงการฝึกอบรมเพื่อยกระดับกำลังแรงงานส่วนใหญ่ที่มีอยู่ในปัจจุบัน (เอกสาร
ประกอบการสัมมนาโครงการระดับประเทศ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ, 2540: 14)

1.2 ข้อมูลด้านแรงงานของจังหวัดสมุทรปราการ

จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่หนาแน่นและมีจำนวนมากเป็นอันดับสองรองจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางธุรกิจของประเทศ นักลงทุนได้ให้ความสนใจมาลงทุนประกอบธุรกิจเป็นจำนวนมาก เห็นได้จากจำนวนสถานประกอบการในปีงบประมาณ 2539 พบว่ามีจำนวนสถานประกอบการ 6,663 แห่ง กระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดโดยแบ่งความหนาแน่นออกเป็น อำเภอเมือง 2,944 แห่ง อำเภอพระประแดง 1,631 แห่ง อำเภอบางพลี 1,199 แห่ง อำเภอบางบ่อ 142 แห่ง อำเภอพระสมุทรเจดีย์ 384 แห่ง และกิ่งอำเภอบางเสาธง 363 แห่ง

ผลการสำรวจจำนวนลูกจ้างพบว่า มีจำนวนทั้งสิ้น 641,733 คน เป็นเพศชาย 308,578 คน และเพศหญิง 333,155 คน ประกอบการอาชีพอยู่ในเขตอำเภอเมือง 269,383 คน เพศชาย 116,836 คน เพศหญิง 152,547 คน อำเภอพระประแดง 130,808 คน เพศชาย 70,448 คน เพศหญิง 60,360 คน อำเภอบางพลี 147,694 คน เพศชาย 73,199 คน เพศหญิง 74,495 คน อำเภอบางบ่อ 9,670 คน เพศชาย 4,334 คน เพศหญิง 5,336 คน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ 37,093 คน เพศชาย 20,324 คน เพศหญิง 16,763 คน และกิ่งอำเภอบางเสาธง 47,085 คน เพศชาย 23,437 คน เพศหญิง 23,648 คน

ประเภทกิจการที่ผลิตมีเกือบทุกประเภทกิจการ เป็นการผลิตเพื่อใช้ในประเทสและผลิตเพื่อการส่งออกโดยตรง ซึ่งสามารถทำรายได้เข้าประเทศในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ในเขตอำเภอเมืองประเภทกิจการที่มีการผลิตมากได้แก่ ผลิตสิ่งทอ ผลิตภัณฑ์โลหะขั้นพื้นฐาน ผลิตเคมี ความล้าดับ ในเขตอำเภอพระประแดง ประเภทกิจการที่มีการผลิตมากได้แก่ ผลิตภัณฑ์โลหะ ผลิตสิ่งทอ ผลิตภัณฑ์โลหะขั้นพื้นฐาน ความล้าดับ ในเขตอำเภอบางพลี ประเภทกิจการที่มีการผลิตมากได้แก่ ผลิตภัณฑ์โลหะ ผลิตเคมี ผลิตสิ่งทอ ความล้าดับ ในเขตอำเภอบางบ่อ ประเภทกิจการที่มีการผลิตมากได้แก่ ผลิตภัณฑ์โลหะขั้นพื้นฐาน ผลิตอาหาร ผลิตไม้ ผลิตสิ่งทอ ผลิตเคมี ความล้าดับ และในเขตกิ่งอำเภอบางเสาธง ประเภทกิจการที่มีการผลิตมากได้แก่ ผลิตภัณฑ์โลหะ ผลิตเคมี ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ตามล้าดับ (สำนักงานสถิติการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดสมุทรปราการ, 2539: 1)

จากปรากฏการณ์และสภาพของปัญหาดังกล่าวมาแล้ว ส่งผลกระทบต่อถึงภาคธุรกิจแทบทุกสาขา ความเดือดร้อนนี้เชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ โซ่ห่วงสุดท้ายได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ทั้งนี้เนื่องจากการชะลอตัว รวมถึงการปิดกิจการของภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อการจ้างงาน นั้นหมายถึงงานที่พึงพึงของชีวิต แหล่งที่มาของรายได้ทั้งของตัวเองและครอบครัว ต้องประสบปัญหาตามไปด้วย หลายคงพอหาทางออกให้ชีวิตได้

หลายคนยังตั้งตัวไม่ทันและอีกหลายคนรู้สึกท้อแท้ สิ้นหนทางและหมดหวังในชีวิต ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าในสภาวะที่เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ ผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมการผลิตได้มีการเตรียมตัวเพื่อรักษาหรือพัฒนาศักยภาพของตนเองในด้านอาชีพให้สอดคล้องและรองรับต่อสภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำได้อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการของผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมการผลิตในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านลักษณะทั่วไปและสภาวะเศรษฐกิจของผู้ใช้แรงงาน
2. ด้านความพึงพอใจในงานที่ทำอยู่ปัจจุบัน
3. ด้านการรับรู้ข่าวสารข้อมูลทั้งภายในและภายนอกในสถานประกอบการ
4. ด้านการปรับตัวของผู้ใช้แรงงานเพื่อสนองตอบสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ
5. ด้านการเตรียมตัวของผู้ใช้แรงงานทั้งที่ต้องการเปลี่ยนและไม่เปลี่ยนอาชีพ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจในด้านต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การเตรียมตัวพัฒนาอาชีพของกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่อยู่ในสถานประกอบการอุตสาหกรรมการผลิต ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การรับรู้ข่าวสาร หมายถึง การที่ผู้ใช้แรงงานได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสภาวะเศรษฐกิจอาชีพ งานที่ทำ และสถานการณ์ของบริษัท รวมทั้งแหล่งให้คำปรึกษาเมื่อมีปัญหาในช่วงสภาวะเศรษฐกิจ
2. การปรับตัว หมายถึง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเฉพาะของคนให้สนองตอบความต้องการในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำรงคนอยู่ได้ในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ
3. การเตรียมตัวด้านอาชีพ หมายถึง การประเมินตนเองจากงานที่ทำอยู่ปัจจุบันว่าในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำควรเปลี่ยนจากงานที่ทำอยู่เดิมหรือไม่ หากเปลี่ยนควรจะเปลี่ยนไปทำอะไร

และไม่ว่าจะเปลี่ยนงานหรือไม่ จะต้องการการสนับสนุนด้านใด และจะพัฒนาศักยภาพในด้านใด เพื่อให้ไปถึงเป้าหมายปลายทางที่ต้องการ

4. ความพึงพอใจในงาน หมายถึง ความรู้สึกพอใจและทัศนคติที่ดีต่องานที่ตนเองทำในปัจจุบัน

5. ผู้ใช้แรงงาน หมายถึง ผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมการผลิต ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ผลการวิจัย สามารถเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นพื้นฐาน เพื่อหาแนวทางช่วยเหลือสนับสนุนหรือจัดสวัสดิการให้แก่ผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมการผลิต ในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ

2. การวิจัยครั้งนี้ สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำวิจัยในเรื่องที่มีลักษณะใกล้เคียงกันต่อไปได้

